

Hoe beoordeel je een onderwijskundig concept?

Bram de Muynck en Evert Roeleveld

Dit materiaal is onderdeel van het compendium christelijk leraarschap dat samengesteld is door het lectoraat Christelijk leraarschap van Driestar hogeschool. Zie ook www.christelijkleraarschap.nl.

Samenvatting	Hoe benader je als christelijke leraar de verschillende onderwijsmethoden? Dit artikel omschrijft vijf oriëntatiepunten waarmee helderheid wordt gegeven over de relatie tussen levensbeschouwelijke uitgangspunten en het gebruik van verschillende benaderingen en methoden in het onderwijs.
Bronvermelding	Muynck, A. en Roeleveld, E. (2005) Competentiegericht leren, opleiden en begeleiden. Bezinning op een denkwijze. (Reeks DIXIT, deel 2 Uitgeverij B&S).
Thema *	Leerstof
Gebruik **	Hoofd
Plaatsingsdatum	2005
Gerelateerde artikelen	n.v.t.
Trefwoorden	Competentiedenken, mensbeeld, wereldbeeld, vormingsdoelen

* In het compendium wordt al het materiaal verdeeld over de acht thema's van christelijk leraarschap: *onderwijs, inspiratiebronnen, leraar, leerling, leerstof, didactiek, schoolteam, leidinggevenden*.

** Het materiaal kan gebruikt worden als onderbouwing en visievorming (*hoofd*), bezinning en reflectie (*hart*) of biedt concrete handreikingen en voorbeelden (*handen*).

Hoe beoordeel je een onderwijskundig concept?

Hoe benader je als christelijke leraar de verschillende onderwijsmethoden?

Moet je alles maar gewoon aannemen en uitvoeren? Of moet je maar niet meegaan in allemaal hippe en verschillende benaderingen? Wat is jouw taak als christelijke leraar hierin? Bram de Muynck en Evert Roeleveld omschreven vijf oriëntatiepunten vanuit de behoefte om helderheid te verschaffen in de relatie tussen levensbeschouwelijke uitgangspunten en het gebruik van verschillende benaderingen en methoden in het onderwijs. Zij schreven deze studie gericht op competentiegericht leren, maar deze punten zijn ook breder toepasbaar.

Inleiding

Het is van belang te onderkennen dat zowel vorm als inhoud van een competentiegerichte benadering beiden hun invloed hebben in het ontwikkelingsproces van leerlingen en studenten. Vanuit een traditie van Bijbels denken dient kritisch omgegaan te worden zowel met bekende als met onbekende inzichten. Christen-zijn betekent immers altijd dat een cultuurkritische houding aangenomen wordt. Dit gebeurt niet met de pretentie om een eigen cultuur op te bouwen, maar om getuigend in de wereld aanwezig te kunnen zijn (Van de Beek, 2000: 41, 42).

Aan de andere kant moet rekening gehouden worden met de realiteit dat we ons met de kritiek niet buiten de bestaande onderwijspraktijk kunnen en mogen plaatsen. Dat kan niet omdat christenen de kenmerken van de vigerende cultuur in zich meedragen. Ook heeft het onderwijs zijn eigen wetmatigheden die bepaald zijn door de eigen karakteristieken van de praktijk en de eigen (fysieke) mogelijkheden en beperkingen. Verder hebben we te maken met bestaande onderwijstradities die het denken en handelen van praktijkwerkers in het onderwijs, van beleidsmakers en opleidingsdirecties beïnvloed hebben. We kunnen met andere woorden niet met een zuiver christelijke blik kijken naar bestaande praktijken en naar nieuwe onderwijsontwikkelingen.

De relatie tussen identiteit, competentiedenken en vormgeving van opleidingen

Het is van belang om vooraf te verduidelijken hoe wij in het algemeen de verhouding opvatten tussen onderwijspraktijk en levensbeschouwelijke visie. Daarvoor gebruiken we een eenvoudig model met drie concentrische cirkels.

De eerste en binnenste cirkel beschouwen we als de levensbeschouwelijk bron. Dit is voor ons de Bijbel, die via de belijdenis, overtuigingen én via de geleefde spiritualiteit bron is van handelen en denken in de praxis.

In de tweede cirkel om de eerste heen hebben we te maken met werkmodellen, praktijktheorieën, visies en methodieken. In enkele gevallen zullen deze rechtstreeks uit Bijbels denken opkomen, maar in de meeste gevallen zijn ze gestoeld op pedagogische of (leer)psychologische uitgangspunten. De derde cirkel is het praktisch handelen in het onderwijs. Deze houdt verband met invloeden uit de eerste en de tweede cirkel, maar heeft zelf ook invloed op interpretatie en gebruik van visies en methoden in de tweede cirkel.

In een kritische afweging bij competentiegericht leren maken we gebruik van deze drie cirkels. De vraag is hoe competentiegericht leren zich verhoudt tot een christelijke visie op de mens en het menselijk bestaan, het doel van opvoeding en onderwijs en de wijze waarop onderwijs gestalte krijgt.

Oriëntatiepunten

Willen we de competentiebenadering kritisch bekijken, dan dienen we vooraf uit te spreken, wat vooral de punten zijn die zwaar wegen. Welke gedachtelijnen zijn vanuit de genoemde binnenste cirkel vooral bepalend voor het kijken naar methoden, visies en doelen in de tweede cirkel? Ons inziens gaat het om vijf categorieën: het mensbeeld, het wereldbeeld, de achterliggende ideologie, de vormingsdoelen en de vormgeving van het onderwijs.

1. Het *mensbeeld* waarvan uitgegaan wordt. Met mensbeeld wordt het beeld bedoeld dat men heeft van de leerling én van de docent/opvoeder. In de praktijk is dit mensbeeld vooral impliciet aanwezig en heeft het onbewust een krachtige invloed op de wijze waarop men vorm geeft aan onderwijs. Het komt bijvoorbeeld tot uiting in de mate van zelfstandigheid die men een student toekent of in de wijze waarop hij geacht wordt kennis te verwerven (Vogelaar en Bregman, 1983; Pels, 1986; Golverdingen, 1996). Cruciaal in bijbels denken is dat de mens gezien wordt als beeld van God. Ook na de zondeval, waarin de mens de band met God heeft doorgesneden, heeft hij dit beeld behouden. Dit betekent dat nooit over de mens gesproken kan worden los van zijn Schepper. De mens heeft de verantwoordelijkheid om naar Gods geboden te leven, en staat in die zin altijd 'antwoordend' tegenover zijn Schepper.
2. Het *wereldbeeld* waarvan uitgegaan wordt. Het wereldbeeld komt tot uiting in de kennisinhoud die men tijdens een opleiding aandraagt. Kernpunt voor bijbels denken is dat de werkelijkheid wordt gezien als een *geschapen* werkelijkheid, die men niet naar

willekeur kan beïnvloeden. De kijk op de werkelijkheid wordt gekleurd door rekening te houden met de hand die ze gemaakt heeft en die ze onderhoudt. Het wereldbeeld komt ook tot uiting in de idealen die in een curriculum naar voren komen, bijvoorbeeld betreffende de inrichting van de samenleving of over de loop van de geschiedenis. Verwachten we een goede wereld op deze aarde, of zijn we aangelegd op een toekomstig leven dat beter is dan in het hier en nu? De school is er om jonge mensen op te toekomst voor te bereiden. Vanuit christelijk perspectief gaat het dan om het leren leven in een wereld vol gebrokenheid en om de voorbereiding op en de verwachting van de wederkomst van Christus.

3. Een volgend punt betreft de *achterliggende ideologie* en de wijze waarop deze doorwerkt in de uitwerking van het concept. Het gaat hier om de achterliggende filosofie en de wijsgerige uitgangspunten die een rol spelen bij het onderwijsconcept. Allerlei invloeden zijn hier mogelijk. Kernvraag is of er een ideologie nagestreefd wordt die een aantoonbaar negatieve inwerking heeft op het geheel van het onderwijs. Het kan zijn dat een oorspronkelijke (negatief te duiden) ideologie aanleiding is geweest voor een onderwijsvernieuwing, maar dat er in de praktijk een geheel andere invulling aan gegeven kan worden. Het is in dat geval inzichtgevend om de achterliggende gedachten te kennen, maar geen aanleiding om het concept in zijn totaliteit af te wijzen.
4. *Onderwijsdoelen en/of opvoedings- en vormingsdoelen.* Onderwijsdoelen kunnen harmoniëren of conflicteren met een bijbels-geïnspireerde visie op vorming en opleiding. Het mensbeeld (punt 1) dat men bij vorming en opvoeding heeft, is richtinggevend voor de doelen die men zich bij een opleiding stelt (bijvoorbeeld welk type leraar men graag de opleiding ziet verlaten). De richtlijn bij een acceptabel onderwijsdoel is of dit niet strijdig is met het bevorderen van de verantwoordelijkheid van de student ten opzichte van zijn Schepper en ten opzichte van andere volwassenen, andere leeftijdsgenoten of ten opzichte van leerlingen of anderen waarvoor hij werkt. Het betreft dus niet een verantwoordelijkheid alleen gericht op zichzelf, maar om een verantwoordelijkheid in relatie ten opzichte van God en de medemens. De verantwoordelijkheid krijgt richting door het liefdesgebod: God lief te hebben boven alles en de naaste als zichzelf. Vormingsdoelen dienen dus altijd een morele component te hebben.
5. De wijze waarop onderwijsinhouden worden gehanteerd of aangeboden. Hier gaat het om de praktische *vormgeving van het onderwijs*. Ons inziens dienen de vormgevingskeuzes te harmoniëren met het vormingsdoel dat men nastreeft en te sporen met de wijze waarop de betreffende inhoud – als onderdeel van Gods werkelijkheid – zich natuurlijkerwijze laat ontsluiten. Een onderwijsomgeving dient er verder zo uit te zien dat ze rekening houdt met de menselijke mogelijkheden en beperkingen. Ook moet in de vormgeving van het onderwijs verdisconteerd zijn dat de mens

aangelegd is op gemeenschap en sociaal verkeer. Het leren is nooit een strikt individueel proces maar vindt plaats in relatie met individuele anderen en in de organische verbanden van gemeenschappen.

Bron: *Competentiegericht leren, opleiden en begeleiden. Bezinning op een denkwijze*. Geschreven door Bram de Muynck en Evert Roeleveld (2005; Reeks DIXIT, deel 2 Uitgeverij B&S).

Literatuur:

Beek, A. van de (2000), *Gespannen liefde. De relatie van God en mens*. Kampen: Kok.

Golverdingen, M. (1996), *Mens in beeld, antropologische schets ten behoeve van de bezinning op onderwijs, opvoeding en pedagogische theorievorming in reformatorische kring*. Groen: Leiden.

Pels, G. (1986). *Het kindbeeld gewogen*. Oosterbaan & Le Cointre: Goes.

Velema, W.H. (1997), Kennis als expressie van het mens-zijn in bijbels licht. In: W. Büdgen, M. Harkema, S.D. Post en H. Westerink (red.), *Meer dan mensenkennis! Over kennis in de maatschappij van morgen*. Groen: Heerenveen.

Vogelaar, D. en C. Bregman (1983), *Mens- en kindbeeld in bijbels-reformatorische zin*. Achtgrondstudies, deel 1. BGS: Ridderkerk.